

Krúdy szövegében és Vidnyánszky rendezésében is fontos a testiség

A melankólia lovagja a nemzeti Don Juanunk lett

Viola Szandra

Don Quijote, Psyché, Szindbád – igazi nagy klasszikusok szerepelnek a Nemzeti Színház aktuális évadának repertoárjában. Sőt, eljátszhatunk azzal a gondolattal is, hogy ezek a drámák a szerelem különböző, ám mégsem teljesen ellentétes arcait mutatják meg, mi több, Psyché egyfelől akár Szindbád női alteregója is lehetne, hiszen mindketten az erósz üldöző, létittasult figurák.

Szindbád (Mátray László) igen sikeres hódításában, egészen pontosan 107 szeretője van. Mi lehet a titka, miért boldognak érte a nők, fiatal, szűz lányok és idősödő asszonyok egyaránt? A darab sejteti a választ. Vidnyánszky Attila rendezésében a vitorlarudat falloszként maga elé tartó főszereplő – személyiségjegyeit tekintve – egy bizonytalan, gyakran gyermekes alak, aki az adott szó becsületét nem tartja, s olyannyira gyáva, hogy bűnei meggyónását is legjobb barátjára bízta. Mégsem egy szívtelen gazembert formáz a jellemrajz, Szindbád nem veszti el lendületét, képes marad az őszinte rácsodálkozásra és a szeretetre. Egyetlen dolgot legalábbis biztosan tud: szerelmesnek lenni; foglalkozását tekintve ő tulajdonképpen egy „szerelmész”.

A telhetetlen, sok női szívet meghódító férfi alakja számos kultúrában és műben megtalálható, Szindbád azonban nemzeti Don Juanunkká vált, s hogy mennyire sajátunknak érezzük, mi sem bizonyítja jobban, mint az a számtalan feldolgozás, és az az országunkban található temérdek vendéglő, panzió, étterem és fogás, amely a Krúdy-mű címét hordozza. Mitől válik számunkra szerethetővé ez a világ? Talán mert egy olyan korszakot idéz meg, amely sohasem létezett, átjárót képez élet és halál között, Szindbád meghal, koporsóba fekszik, majd helyét átadja egy fiatal menyecskének, ezután újból feltámad a félhalálból, visszajön a síron túlról is. A mű időkezelése egy sajátos spirálhoz hasonló, ahol egyazon léthalmazba helyeződik az immanens és a transzcendens valóság. A szindbádi lét alaphangoltsága a melankólia. Érdemes felidézni Kierkegaard írását, amelyben a melankóliát az esztétikai stádiumban élő ember sajátjának tekinti, s melyet

Az egyre ismétlődő szerelmi kalandok sem a romantika, sem az ironia érzését nem nélkülözik

Fotó: Eöri Szabó Zsolt

az élvezetek középpontba helyezése jellemző. Ez a leírás kitűnően illik Szindbádra is, a melankólia szerelmes lovagja ő. Kierkegaard e szorongó hangoltságot a szellem hisztériájának és bűnnek nevezi. Maga Szindbád is bűnös, s melankóliája csak egyre távolabb sodorja a megoldástól.

Az egymás után folyó pillanatok kifeszített víztükörként merevednek meg, ám mégsem érezhetjük magunkat igazán a jelenben, hiszen minden egyből Mnemoszüné kútjába hullik. Mnemoszüné (Nagy-Kálózy Eszter) az elérhetetlenség birodalmának sötét királynője, az emlékezés istennője, Szindbád mindvégig rá vágyik, ő az egyetlen igaz szerelme. Ám mégsem képes megtérni hozzá, inkább újabb és újabb utazásokba, kalandokba keveredik.

Mindez a lassítás eleganciája, a visszhang költészete, a tünékenység dicsérete. Olyan kiváló színésznők idézik meg a szépség és az erotikum képmásait, mint Tóth Augusztá, Szűcs Nelli, Udvaros Dorottya. Krúdy Gyula Szindbád-történeteiben és Vidnyánszky Attila ren-

dezésében is fontos a testiség, a jelmez is megidézi a nőiség toposzai közül való kellékeket, mint például a harisnyakötő, a csipke, a selyemkendő vagy a göndör hajfürtök. Ez a fajta testiség azonban a szellem által teljesedik ki, a forgószínpad egymás utáni képei gondolatköröket írnak le. Minden lenyelt falat egy filozófiai posztulátummá válik, s minden illatos női kesztyű a nagy mítosz egészéből leszakított fizikális létező. Nem könnyű persze vizualitássá alakítani azt a látomást, amelyet Krúdy Gyula az irodalom eszközeivel hozott létre, Huszárik Zoltánnak mégis sikerült, Vidnyánszky Attila és a dramaturg, Verebes Ernő pedig egyaránt merít a Krúdy-féle textus és a film képi metaforáiból. Minderre pedig kiszólásokkal, vendégszövegekkel is utal, például „Ez egy Latinovits-fröccs!”.

A Nemzeti Színház előadásának második felvonásában a darabban mindvégig lappangó tragikus szál erősödik fel, hiába válik a halál csak egy „feltámadós játékká”, a temető pedig komédia helyszínévé, a lélek még ebben

a különös világban sem születhet újjá, korábbi bűneinek súlyát viselnie kell. Nagy Mari, Bodrogi Gyula és Reviczky Gábor kiváló komikus színészekként, jelenlétükkel enyhítik ugyan az egyre feketébbé játszó érzelmeket, de a bizarr humor mögött is mikrodrámák alakulnak ki, például Reviczky ráklevésről szóló monológjában, ahol az ételek miniatűr, vad dzsungellé változnak, s ahol a nagy rákok fővés közben felzabálják a kis rákokat. Az evés gondolatritmussá tagolódott ismétlődése mind nyelvi, mind fizikai szinten a Bovarynéra emlékeztethet, ahol az evés szintén az élet bekebelezésének allegóriájává válik. Az állandó étkezésről való beszéd az élet szeretetét és csömörét egyaránt előidézti a nézőben, akár csak az egyre ismétlődő szerelmi kalandok, amelyek sem a romantika, sem az ironia érzését nem nélkülözik. Az étkezések és szeretkezések körforgása végül egy abszurd, földbe taposó temetőtáncba torkollik, a katarzist, mely egyúttal megnyugvás is, a vágyott halál bekövetkezése jelenti.